

11 henkilöä etsii tekijää

Tekijyys-seminaari 31.8.2005

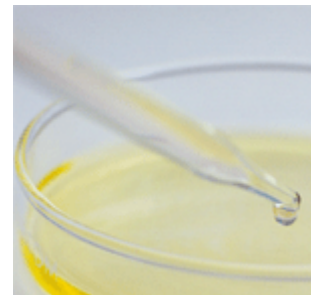
Tutkimuseettinen neuvottelukunta järjesti 31.8. seminaarin tutkimustulosten julkaisemista ja tekijyyttä koskevista käytännöistä eri tieteenaloilla. Kiinnostava teema keräsi Tieteiden talolle runsaan ja keskustelemaan yleisön, erityisesti tutkijoita, opettajia ja tiedehallinnon väkeä.

Lääketieteen näkökulma

Seminaarissa paljon huomiota sai ymmärrettävästi lääketiede. Sitä käsittelevät neuvottelukunnan puheenjohtaja **Eero Vuorio** ([pdf](#)) sekä **Petri Kovanen** ([pdf](#)) *Annals of Medicine* -lehden toimituskunnasta.

Humanistisen tutkijankoulutuksen saaneessa lääketieteen metatieteelliset kuviot herättävät usein hämmästyttä, MeSH-luokitukselta impact factor -tilastomatematiikkaan. Tällä kertaa oli kiinnostavaa havaita, miten tarkkoja ohjeita lääketieteen piirissä on annettu koskien tekijöiden rooleja julkaisussa. Ns. Vancouver-ohjeet, jotka on laatinut [International Committee of Medical Journal Editors](#), käsittelevät lääketieteellisen julkaisemisen parhaita eettisiä käytäntöjä. Vaikka kukaan ei valvokaan ohjeiden tarkkaa noudattamista, ne vaikuttavat erittäin hyödyllisiltä. Ohjeissa määritellään tarkkaan mm. se, mitä tekijöiden nimien järjestyksen perusteella on voitava päätellä heidän kontribuutiostaan tutkimustyössä, käsitellään julkaisujen toimittajien rooleja sekä refereekäytäntöä ja eturistiriitojen ilmaisemista. Toinen tärkeä lääketieteellisen julkaisemisen eettisen ohjeiston laatija on brittiläinen [Committee on Publication Ethics](#).

Suomalaisessa lääketieteessä eettisiä ongelmia ovat aiheuttaneet esimerkiksi kysymykset isojen tutkimusaineistojen omistajuudesta sekä tutkijoiden nimien mainitsemisesta ja järjestyksestä. Neuvottelukunta on myös todennut, että aloittelevan tutkijan on vaikeaa tuottaa suomalaisen väitöskirjakäytännön edellyttämät 3-4 merkittävää artikkelia tutkijakoulutukselle varatussa 3-4:ssä vuodessa. - Lääketieteen tutkimusetiikka sai paljon [julkisuutta](#) seuraavina päivinä, ja voimme vain spekuloida sillä, millaiseksi keskustelu olisi muodostunut, jos tilaisuus olisi järjestetty pari päivää myöhemmin.

Tutkimusaineistot

Kiinnostavan näkökulman tekijyyteen toivat **Arja Kuula** ([pdf](#)) ja **Sami Borg** ([pdf](#)) Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta ([FSD](#)). Käsitellyssä olivat tutkimusaineistot, erityisesti FSD:n keräämät lähinnä kyselytutkimuksiin pohjautuvat kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset aineistot.

FSD käsittelee aineistot henkilötietolain takia niin, että niissä mainitut henkilöt eivät ole enää tunnistettavissa, ja huolehtii niiden pitkäaikaissäilytyksestä. Tekijyysongelmat ovat suuria esimerkiksi julkaisuihin verrattuna, sillä aineistojen laatijoiden henkilöllisyyttä ei ilmaista yhtä selkeästi kuin julkaisuissa. Alalla on saatu aikaan OECD:n jäsenmaiden opetusministerien allekirjoittama [Declaration on Access to Research Data from Public Funding](#), jonka pääajatus on, että kokonaan julkisella rahoituksella koottujen tutkimusaineistojen tulisi periaatteessa olla avoimia tutkimuskäytölle. Julistuksen toteutuminen Suomessa on vielä vaiheessa, mutta asenteet avoimuuden lisäämistä kohtaan ovat suopeita.

Down by Law?

Immateriaalioikeuksia käsitelleessä sessiossa **Niklas Bruun** ([pdf](#)) käsitteli tekijyyttä juridisesta näkökulmasta, ja tuli siihen tulokseen, että "tutkijan on ehdottomasti tunnettava tekijyyden oikeusasemaa sääntelevä immateriaalioikeuslainsäädäntö". **Markku Löytönen** ([pdf](#)) puolestaan oli ryhtynyt selvittämään, onko kukaan oikeasti joutunut kärsimään tutkimusideoiden varastamisesta. Pieni kyselytutkimus suomalaisten ja ulkomaisten tutkijoiden keskuudessa paljasti, että jos ideoiden varastamista tapahtuu, se on todella harvinaista.

Viimeisessä sessiossa avointa tieteellistä julkaisutoimintaa käsittelevät oikeustieteilijä **Juha Karhu** ([pdf](#)) ja [FinnOA](#):n puheenjohtaja **Bo-Christer Björk** ([pdf](#)). Vaikka open access -lehtien ja julkaisuarkistoissa olevan materiaalin osuus on vielä pieni suhteessa kaikkeen tieteelliseen tietoon verkossa, se herättää paljon kiinnostusta. Karhu tarkasteli open accessiä perusoikeuksien näkökulmasta ja herätteli tutkijoita ottamaan oikeutensa takaisin. Kysehän on tieteellisen ilmaisun vapaudesta, vaikka julkaisemisen tekijänoikeuskeskustelussa tavallisesti puhutaan erityisesti kustantajien "tekijänoikeuksista".

Loppukeskustelussa tuotiin esiin se, että suuren kaupallisen tiedekustantajan lehdessä artikkeleita julkaissut tutkija voi tällä hetkellä suhteellisen vapaasti tallentaa julkaisunsa avoimeen verkkoon, ainakin omille nettisivuilleen. Kustantajien kynnyks haastaa tutkijoita oikeuteen on korkea, sillä on epäselvää, voittaisiko oikeudessa omistusoikeuden suojan vai tieteellisen ilmaisun vapauden näkökulma. Yliopistojen osalta tilanne on hankalampi, ja rinnakkaisjulkaisulupia tarvitaan siksi edelleen.

- [Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kotisivu](#)
- Tilaisuuden [ohjelma \(pdf\)](#) ja [esitykset](#)

*Kalle Korhonen
kirjasto- ja tietopalvelujen kehittämissyksikkö
puh. 191 21724*

kalle.korhonen at helsinki.fi